

Politisk viðmerking

Ongul og snøri, men ongan bát

Á einum kjakfundi í Hvalba seinasta tórskvöld, har politisk flokkarnir skuldu greiða frá sjónarmiðum sínum í sambandi við komandi oljuvinnu og stöðu Føroya í danska ríkinum var Fólkaplokkurin umboðaður av Páll Vang, Javnaðarflokkurin av Mikklal Sørensen, KrF av Niels Paula Danielsen og Tjóðveldisflokkurin av Hergeir Nielsen.

Hinir flokkarnir høvdu minni áhuga fyri málinum, og sendu eingi umboð.

3. árg á studentaskúlanum í Vági hevði sett fram tveir spurningar í sambandi við søguuppgávu teirra, og vóru næmingarnir áhoyrarar á hesum fundi, sum endaði við einum 2 tíma longu sera áhugaverdum kjaki millum politisku umboðini og næmingarnar.

Niðanfyrir er ein samandrættur av sjónarmiðunum hjá Hergeir Nielsen:

Hverji serstøk stig á politiska økinum í Føroyum eru neyðug at taka í sambandi við eina komandi oljuvinnu?

Fyrst er at siga, at lóg-gávu- og fyrisingarheimildirnar hjá føroyskum myndugleikum um »rævnin í undirgrundini« eru galdandi fyri alt land- og hav-øki Føroya út á 200 fjórðingar, ella til miðlinja, har fráleiki til næsta land er minni enn 400 fjórðingar. Harafturat er tað sambært havrættarsáttmálanum ásett, at náttúrligt framhald av landgrunninum heimilar viðari rætti.

Lóg um forkanningar er gjørd. Uppskot til kolvetnislógávu er í gerð, og marknaðarsamráðingar við St. Bretland fara fram. Her er talan um ósemju um sjálvt markðið, og um rættið móti Hutton-Rockall háslættanum. Móti Noregi er semja um landgrunnsmarkðið, og móti Islandi er smávegis ósemja um sama.

Vert er at geva gætur, at oljufeløgini taka tað sum eina fortreyt at marknaðarviðurskiftini eru grædd, áðrenn verulig leitingaroyvi kunnu koma upp á tal, har ógreiða er.

Umráðandi er at seta í gildi eina røð av sáttmálum fyri at verja umhvørvið, eins og politisk stig sum skjótast teiga at verða tikin viðvíkjandi avkastinum av eini møgulegari vinnu, og hevur Tjóðveldisflokkurin reist hetta mál á tingi. Við stöð í royndunum hjá øðrum um ávirkanina á samfelagsbúskapin verður hildið, at rættast er beinanvegin at taka avgerðir um, hvussu peningaligur vinningur best kann setast av til gagns fyri verandi og komandi ættarljóð.

Altjóða sáttmálar um umhvørvisvernd á havinum

Umráðandi er fyri eitt land, ið er so nær tengt at fiskivinnu, sum Føroyar eru tað, seta í gildi allar teir altjóða sáttmálar, ið neyðugir eru fyri at verja umhvørvið okk-

ara.

Vit hava høyrð um veldug umhvørvisvanlukkur, ið stóðust av óhappinum við Exxon-Valdez, Amoco Cadiz o.ø., og seinasta vanlukka á hesum øki er ikki hend enn.

Nevnast kunnu Genevesáttmálin frá 1958, London-sáttmálin frá 1972, og Havrættarsáttmálin hjá ST frá 1982 - UNCLOS, ið enn liggja á lán.

Óg nevntast kunnu galdandi sáttmálar sum Bonn-sáttmálin frá 1977, Keyptmannahavnarsáttmálin frá 1971, Oslo-sáttmálin frá 1972, París-sáttmálin frá 1972, Sáttmálin um at tryggja havumhvørvið í Norðuratlantshavi frá 1992, og lóg um verju av havumhvørvi frá 1985.

Olja og samfelagsbúskapur

Fleiri og fleiri búskaparfrøingar taka undir við sjónarmiðum Tjóðveldisflokksins um, at blokkstúðulin avlagar kappingarførið í høvuðsvinnuni við einum 10-15% í hægni nýtslu, enn vit sjálv framleiða fyri.

Skiltigt er, at ein annar »blokkstúðul« - frá oljuvinnuni - kann koma at avlaga búskapin enn meira. Oljuvinnan fer at hava røð til hægni lønir, størri eftirspurning og betri arbeiðsumstøður. Við einum størum lønar- og prívøkstri í samfelagum kann hon lættliga beina fyri fiskivinnuni.

Hinvegin, so er tað ikki av tí ringa, at broyting kemur í eintáttuðu vinnusamsetningina í landinum. Útlandið kemur at spyrja eftir øðrum vörum og tænastum úr Føroyum enn fiski, og kemur hetta at økja um samlaðu vælførdina, kann tað bara vera gagnligt fyri samfelagsbúskapin.

Neyðugt verður longu nú at taka stöðu til, hvussu møgulegt avkast skal umsita. Hvussu nøgv skal fara í umfarir í samfelagnum, og hvussu nøgv skal setast í utlendskar bankar. At kann eftir, hvussu eitt nú Noreg og onnu oljulond

hava gjørt á hesum øki, er ein sjálvfygja.

Er neyðugt við politiskum broytingum í ríkisrættarligu stöðu Føroya í sambandi við eina møgulega oljuvinnu?

Tað er ein beinleiðis mann-minkandi og látturligur spurningur at freignast eftir, nær tað í krónum og oyrum skal loysa seg hjá eini tjóð at lata sjálfstýrisneistan festa í og skipa seg á fræls-um grundarlagi. At seta markðið fyri sjálfstýri eftir peningaligum vinningi merkt, at vit byrja úr einari krónu og enda uppi í fleiri mia. kr. árliga, áðrenn vit hætta okkum til at taka stöðu til, um tað nú kann loysa seg at vit taka ábyrgd av okkum sjálvum, ella vit lata ein annan hava valdið og bera møgulegan kostnað av, at vit eru til.

Spurningur er hinvegin ikki óviðkomandi, men prógvar í sjálvum sær ein stóran part av tí vónloysi, sum byr í teirri føroysku fólkasálini, og tí hóploysi, sum liggur í teirri føroysku samfelagsskipanini.

Harafturat er hann eitt slag í andlitni á teimum, ið ávisir føroyingar hava sagt seg vera góð við. Tey kunnu tað ikki sita eftir við aðrari fatan enn, at kærleikin sum var, var rein prostitútion.

Tjóðveldisflokkurin heldur, at uttan mun til um olja er ella ikki, so er neyðugt við politiskum broytingum í ríkisrættarligu stöðu Føroya. Hann varð í 1948 - fyri skjótt fímti árum síðani - stovnaður við tí endamáli, at Føroyar skuldu vera eitt politiskt og búskaparligt sjálfstýrandi tjóðveldi.

Vísandi til báðar oman fyri nevndu spurningar, so er tað greitt, at danir arbeiða av kraft við at loysa hesi og onnur mál, ið viðvíkja okkum føroyingum, eftir teirra tykki og til egið gagn.

Halda føroyingar tað vera í lagi, skulu teir einki gera, og bara lata Edmund Joensen sita í Tinganesi og stýra Fólkaplokkinum og Gamla

Sjálfstýrinum.

Halda teir hinvegin, at talan er um ágang og politiska valdsnýtslu, so er í tok-um tíma at leggja til brots móti teimum fremmandu krárhondunum, sum ætla at kyrgja okkum.

Donsk imperialism

Ein ki er at ivast í, at tað er tann reini deyði at lita don-um nakað sum helst til, ið hevur við Føroyar og peningaligan vinning at gera. Avdukingarnar av tí konstrueraða búsganginum í føroyska samfelagnum og ætlanirnar við at ræna vinningin av møgulegu oljuvinnu ganga hond í hond í so máta og kunngeva sín tyðuliga boðskap. Fåa vit ikki peningaligan vinning burtur úr Føroyum, kunnu tær sigla sín saltá sjógv.

So framligur og frekir eru danir nú avdukaðir at vera, at rivur eru komnar í sjálv-um samríkisgrundvøllin í føroyska sambandsflokkinum og fyrr var illa.

Bara í NATO-samanhangini hava danir samanbordi við Noreg spart 113 mia. kr. ári 1978-92 við at lata Føroyar, móti løgtingsins vilja, og Grønland vera ávaringar- og skot-bjálvar upp gjøgnum kalda kriggið. Frádrigið ríkisstúðulin eitur talið 54 mia. kr.

Karl Nolsøe, cand. polit og journalistur, prógvaði hesi og onnur tøl í frálíkari blaðgrein í Dimmalætting í august 1995 kallað »Nord-en for lov og ret«. Hann hevði granskað málið í Military Balance, Institute of Strategic Studies í London.

Næstur honum kom danski vinstramaðurin og uttanríkisráðharrin yvir 10 ár, Uffe Ellemann-Jensen, og váttaði, at sparingarnar hjá danska ríkiskassanum eru har. Grundað á strategisku knattstøðu Føroya hevur Danmark í koldum kontantum mia. kr. spart tyðandi upphæddir í felags kostnaðinum av at rekka NATO, hvørs limagjald hevur verið ásett í % av

BTÚ.

«Statens overhøjhedsret»

Yvirvaldsrættur, ið danir hava yvir Føroyum, merkt, at hann, ið hevur hann, hevur rætt til at lóggeva, umsita og handheva galdandi rætt á øllum ríkisøkinum.

Føroyingar hava í dag eina høvuðsskyldu móteigis sær sjálvum og komandi ættarljóðum. Hon er at verja seg sjálvur og landið móti fremmandum ágangi, og ongantíð ov skjótt loysa seg burtur úr galdandi heimastýrslóg. Hetta er sjálf fortreytin fyri á jøvnum fleti at taka upp samstarv við onnur lond m.a. á oljuøkinum.

Sum er hava danir suverenitet/højhedsret yvir Føroyum og føroyingum, hamrum og stakkum, fjøllum og firðum, undirgrund og havbotni. Hetta er bara so grundað á fólkarættarlígar grundreglur og heimastýrslógina, so sum hon er skipað undir donskum grundreglum.

Hinvegin, so hava føroyingar við yvirtøkuni av »rævninum í undirgrundini« yvirtikið umsiting og lóg-gavurætt yvir einum parti av yvirvaldsrætti dana yvir Føroyum. Hóast tað er tungt at eta sitt egna, og tað stóði - so sum Ormur Bóndi á Skála segði á sinni - so er tað sjálvandi danska yvirvaldsrættinum heimilað at veita partvissa ella fulla avhending av yvirvaldsrættinum, og er tað hetta, ið er hent við teimum yvirtøkum, ið verið hava.

Treytirnar við avhending av yvirvaldsrætti seta og hava danir sett, tí tað eru teir, ið eiga henda rætt.

At enda skal nevntast, at danskir lógkømar eru ósamdir um virði av heimastýrslógini. Nakrir halda, at heimastýrslógin sambært grundlóginið er at skilja sum óvanliga vítt kommunalt sjálfstýri, at lóggevuvaldið bert partvist er dele-

gerað til heimastýrismyndugleikarnar, og altíð einvíst kann takast aftur av Fólkatínginum.

Áðrir, at yvirtøkur ikki kunnu takast aftur uttan við samtykki frá lógtínginum, og at tað sambært heimastýrslógini og grundlógini er heimild fyri at yvirtaka ein part av yvirvaldsrættinum eisini.

Hvat danskir politikarar, ið ikki hava roynst føroyingum heiðursmenn, fara at finna uppá, er ikki gott at vita, men sum stöðan í undirgrundarmálinum er nú, so eiga vit føroyingar ongul og snøri, men ongan bát.

Vit sleppa við á flot, og vit sleppa at royna, og vit eiga tað, vit draga.

Tá ið heystið er farið, og nýggjar samráðingar eru tarnar aftur við borðinum, fáa vit at vita, hvussu fongurin verður býttur.

Skráseting Føroya

standur í dag skrásetið niðanfyrir

heftandi fráboðan:

Skrásetingar-nr. P/f 1087, P/f Argjábúðin, 160 Argir

Viðtøkur broyttar: 23.12.1996

Nýtt navn: Sp/f Argjábúðin

Kapitalur:
Hækking við kr. 65.000,00 til kr. 80.000,00
Inngjaldarhættur: Kontant kr. 65.000,00 til kurs 100

Tekningarreglur:
Felagið verður teknað av stjórnara ella nevndarfor-manni

Endamál:
Endamál felagsins er at reka handil, utleigan og annað virksemi í hesum sambandi eftir meting hjá stjórnini

Skráseting Føroya
tann 11. april 1997

Kristin Balle

